

Авторска справка на научните приноси (резюмета на научни трудове) на гл. ас. д-р Албена Дашева Янакиева

Изготвената авторска справка е във връзка с участие в конкурс за академична длъжност „доцент“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве (Здравен мениджмънт и здравен туризъм) в Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ - Бургас по обявен конкурс в ДВ бр. 45/17.06.2022г. и на сайта на Университета на 17.06.2022г.

Справката е изготвена въз основа на научна продукция, която обхваща научни трудове, публикации, участия в научни форуми и изследователски проекти.

За целия професионално-творчески период имам общо **34 научни труда** (монографии, публикации, участия в научни форуми) и **8 участия в изследователски проекти**, от които 6 - вътрешноуниверситетски, 1 национален и 1 международен. Пълната ми научна продукция включва:

1. **Една самостоятелна монография** (хабилитационен труд);
2. **Две колективни монографии;**
3. **Едно методическо ръководство** за здравни мениджъри;
4. **30 публикации**, от които: 18 самостоятелни и 12 в съавторство, 5 на английски език.

Участието ми в конкурса се базира на научна продукция, както следва:

28 научни труда, които не повтарят темата на докторската дисертация и са извън списъка с публикациите от дисертацията за образователната и научна степен „Доктор“. В съответствие с областта на висше образование, професионалното направление и научната специалност по обявения конкурс представям:

1. **Една самостоятелна монография** (хабилитационен труд) по показател **В.3.1;**
2. **Две колективни монографии**, по група от показател **Г.9.1. и Г.9.2.;**
3. **Едно методическо ръководство** за здравни мениджъри по група от показател **Е.21.;**
4. **24 публикации** от показател **Г.8.** в пълен текст, от които: 17 самостоятелни и 7 в съавторство, 3 на английски език. (публикации и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране и индексирани или публикувани в редактирани колективни томове).
5. **Участие като ръководител на 1 (един) и като член на екип на 5 (пет)** вътрешноуниверситетски научноизследователски проекта, участие като член на екип в 1 национален и 1 международен проект.
6. Забелязани са **38 цитата**, от тях 3 в монографии.

Според характера на научно-изследователската и публикационна активност, основните научни и научно-приложни приноси на изследователската ми работа могат да бъдат обобщени тематично в следните направления:

I. Изследвания, свързани с развитието, конкурентоспособността и добрите практики в здравния и медицински туризъм (публикации по показател **В.3., Г.8.3., Г.8.5., Г.8.7., Г.8.10., Г.8.11., Г.8.12., Г.8.13., Г.8.17., Г.8.24., Г.9.1., Г.9.2.**);

II. Организация и управление в здравеопазването (Здравен мениджмънт).
Изграждане на стратегически модел за оценка ефективността на организацията

(здравна, туристическа), (публикации по показател Е.21.1., Г.8.1., Г.8.2., Г.8.9., Г.8.19.);

III. Стратегическото управление в здравната и туристическата организация - оптимизиране на дейността чрез управление на промяната (публикации по показател Г.8.8., Г.8.14., Г.8.15., Г.8.22., Г.8.23.);

IV. Управление на кризата (Кризисен мениджмънт) в организациите (в контекста на здравните организации), (публикации по показател Г.8.16., Г.8.21);

V. Управление на човешките ресурси в организациите (в контекста на здравните организации), (публикации по показател Г.8.6., Г.8.18., Г.8.20);

VI. Процесът на бюджетиране като централен стратегически управленски инструмент (публикации по показател Г.8.4.).

Приносите са с научно - теоретичен, научно – приложен и методологичен характер в отбелязаните области на научни интереси и са отразени в представените резюмета.

I. Изследвания, свързани с развитието, конкурентоспособността и добрите практики в здравния и медицински туризъм (научни трудове и публикации по показател В.3., Г.8.3., Г.8.5., Г.8.7., Г.8.10., Г.8.11., Г.8.12., Г.8.13., Г.8.17., Г.8.24., Г.9.1., Г.9.2.);

С оглед на тясната си връзка с балнеологичното лечение, рехабилитация и медицинска грижа, здравният туризъм има широк обхват от приложения, като възможностите и перспективите му за развитие предполагат достигане на необходимото конкурентно ниво. „Здравноориентираният туризъм“ е най-често насочен към превенция, рехабилитация, възстановяване и лечение на последиците от заболявания, с помощта на медицинска терапия и здравни услуги, съчетани с двигателна активност, хранителен режим и терапевтично - профилактични програми. Освен подобряване на общото физическо и психическо здраве, важен аспект има ролята на лечението (медицински туризъм). Основните фактори за глобалното нарастване на явлениято „медицински туризъм“ са демографски (застаряване на населението), медицински (увеличаване на социално значимите заболявания), икономически (мобилни здравни застраховки) и социални (информираност за желани здравни обстоятелства). Комплексният характер на здравния туризъм позволява балнеокурортите да предлагат, освен рекреационно, и специализирано медицинско обслужване, с разширени програми за подобряване на здравето. В тази насока варират научно-изследователските ми търсения, свързани с онагледяване на основните тенденции за развитието на този специализиран вид в сектора на рекреационното дело. Широкообхватни са проучванията ми относно управленските инструменти за създаването на организационна рамка и механизъм за координиране на усилията на отделните заинтересовани страни, с цел постигане на по-ефективни действия на националния и международен пазар за здравни пътувания.

Ръководител съм на работен екип на:

1. Проект НИХ 437/2022 г. на тема: „Климато-балнеолечебният туризъм в Югоизточното Черноморие като управленско решение за промяна на стандартния морски туристически продукт в условия на криза“;

Член съм на работен екип на следните проекти:

1. Проект НИХ 428/2019 г. на тема: "Анализ на възможностите за развиване на здравен туризъм в област Бургас";
2. Проект НИХ 443/2020 г. на тема: "Анализ на възможностите за интегриране на морски с медицински туризъм по българското южно Черноморие";
3. Национален проект: BG16RFOP002-2.010-0002 „Повишаване капацитета на МСП в сектор туризъм чрез оказване на подкрепа за създаване и функциониране на Организациите за Управление на Туристическите Райони“;
4. Международен проект: K-TRIO/ HORIZON-MSCA-2022-CITIZENS-01-01, HORIZON, 101061564.

Монографии:

1. В.З. Янакьева, А., Управленски решения за здравен туризъм в период на криза// монография, Издателство Университет "Проф. д-р Асен Златаров", стр. 1-173, ISBN 978-619-7559-28-6, Бургас, 2022 г.

Резюме: Монографията разглежда необходимостта от създаването на механизми за адаптиране към динамичните процеси в здравеопазването и туризма като отговор на нарасналите търсения от потребители на здравен туризъм. Предмет на научния труд е процесът на вземане на управленски решения, свързан с разширяване на стандартния морски туризъм с ресурсите за климат и балнеолечение и оферирането им в един комплексен туристически продукт. Управленските решения за диверсификация на стандартния туристическия продукт, като отзвук от COVID пандемията, са решения за неутрализиране на негативните последици от кризата. За медицинските и здравни туристи цел ще бъде комплексно целево пътуване, по-качествена услуга, специализирано лечение, по-бърз процес на провеждане на процедурите и професионални грижи по възстановяването. Търсенето в областта все повече ще нараства за профилактика и възстановяване след боледуване, за лечение или рехабилитация, за активен отдих и релаксация. Потребителският сегмент от здравни туристи търсят комплексен туристически продукт, съчетаващ емоционални изживявания, културни търсения, психологическо-духовни потребности, съчетани с двигателна активност, профилактика на здравето, физиотерапевтични и рехабилитационни програми. България е популярна дестинация за здравен туризъм и профилактика, с над сто годишна традиция в областта на балнеолечението и рехабилитацията, поради богатството си на минерални води, находища на лечебна кал и луга, прекрасна природа и климат. **Научното изследване по проблема на управленските решения за здравен туризъм по време на криза представя насоки за очертаване на подходи и методи за решаване на възникващите проблеми в тази сфера на медицинско-туристическите услуги.**

В първа глава се разглеждат икономическите предпоставки за вземане на управленско решение, различните фази на процеса, методи и модели. Здравният мениджмънт и здравният туризъм са комплексни сектори, които използват основните теоретични и практически постулати на икономическата теория и същевременно са обвързани със сложната специфика на сектора здравеопазване.

Във втора глава са изложени основните предпоставки за развитие на здравен туризъм у нас, природните и антропогенни туристически ресурси на регион Южно Черноморие и Странджа за климат и балнеолечение. Обектите на научното изследване са самите ресурси, чрез които туристическият сектор (туроператори и турагенти) може да доразвие, промени облика на характерния за региона морски туризъм и да се достигне до целогодишен здравен, особено по отношение на профилактичните мероприятия, влияещи ползотворно върху психичното и соматичното здраве с превантивна цел.

Трета глава е представена от научно-практическо изследване на автора, целящо да определи нагласите на туристическите организации за ефективни и антикризисни управленски решения за здравен туризъм, готовност за екипност със здравните специалисти и изготвяне на прогноза за възможни резултати от имплементиране на нововъведенията. Резултатите онагледяват способността на туристически фирми да внедряват процеса на промяна, усъвършенствайки продукта си, в условия на криза.

Като алтернативен път за оформяне на необходимия, ясно очертан профил на страната ни е разработването на стратегически план за комплексни дейности в здравеопазване, медицина и туризъм, обединени в пазарен продукт със здравно-туристически характеристики.

2. Г.9.1. Петкова, Ст., Зл. Караджова, А. Янакиева, Възможности за развитие на здравен туризъм в област Бургас, Издателство "Проф. д-р Асен Златаров" - Бургас, 2020 г, ISBN 978-619-7125-67-2

Резюме: Здравният туризъм заема достойно място в структурата на международния туризъм поради своята гъвкавост спрямо изискванията на специфичната потребителска среда и висока степен на качество на туристическите услуги с лечебна цел. Създаването и усъвършенстването на комплексен здравно-възстановителен туристически продукт е обвързано с използването на разнообразни природни, географски и антропогенни ресурси, с цел привличане на определен тип пазарен сегмент и удовлетворяване на потребителските нужди от комплексна услуга – медицинска и релаксираща.

Първа глава на настоящия монографичен труд представлява анализ на тенденциите във финансирането и управлението на здравеопазването в света и в България през последните години. Засегнатата теза в изследването е по обхват на икономическо и финансово ниво, като не третира специализираната здравна проблематика. **Целта е да се даде обективна представа за общото състояние и потенциала на здравеопазването в България по отношение на здравно осигурителните системи и каси, както и за най-наложителните промени в него с оглед привличането на повече желаещи за здравен туризъм в България.** Прави се паралел между условията на обществено здравеопазване в България и тези в държавите, от които има най-голям поток от туристи към България. За целта са обхванати и са разгледани теорията и практиката на финансирането и управлението на публичните здравни системи в различни държави по света. По този начин обективно се очертава мястото на българската здравна система, както и какво е добре да бъде направено, с цел подобряване качеството и ефективността на българското здравеопазване, за да бъде на такова ниво, че да отговаря на нуждите на хората по света, които биха избрали като дестинация за здравен туризъм именно България. **В първа глава на монографичното изследване се описват основните модели на организация и управление на здравните системи от гледна точка, най-вече, на тяхното финансиране.** Основна цел, която се преследва с анализирането на тази проблематика е да се проверят в кои държави са налични общите тенденции и особености в развитието на тези модели за финансиране на здравеопазването, а именно:

- повтораемост на принципите на солидарност и справедливост в здравеопазването;
- концентрация не само върху размера на финансовите ресурси, а върху тяхната ефективност и ефикасност;
- въвеждане на реални пазарни отношения на всички равнища в системата на здравеопазването;
- фокусиране на системата към пациента и неговите специфични нужди и изисквания за получаване на качествени и адекватни здравни грижи.

Като основна теза се изтъква, че моделът на финансиране няма да прояви своите основни предимства, ако не се осигурят условия и воля за неговото добро и ефективно функциониране, а това само ще задълбочи присъщите му недостатъци. Връзката между моделът на финансиране в дадена държава и развиването на здравен туризъм, който да е устойчив в годините, е именно откриването на негативите в съответните държави и превръщането им в позитиви за родната ни здравноосигурителна система с цел привличане на туристи, припознали ни като дестинация за по-добри условия за своето лечение.

Втора глава прави обзор на ресурсите на област Бургас за развитието на здравен туризъм като алтернатива на стандартния морски в региона. Традиционната концепция за здраве акцентира върху лечението и възстановяването основно на физическото тяло, като малко внимание се обръща на психическо, емоционално и духовно здраве. Определението за „здраве“, според дефиницията на Световната здравна организация „.....е състояние на пълно, физическо, психическо (ментално) и социално благополучие, а не просто липса на болест и/или физически или психически недъг“. Известно изменение на дефиницията през 1984 година се наблюдава, добавяйки „.....способността на индивида на социална интеграция“. Здравният туризъм включва широк спектър мотиви и дейности на физическа активност. Той може да бъде определен като пътуване и пребиваване на хора с цел превенция, поддържане, стабилизиране или възстановяване на физическото, интелектуалното и социалното благосъстояние и статус чрез ползване на специфични здравни услуги в мястото, което е различно от това на тяхното постоянно местоживееие и работа. По своята същност това е категория, която характеризира състоянието и функциите на човешкия организъм и поддържането му в установените от медицината норми. От икономическа и социална гледна точка човешкото здраве се счита за способността на дадено лице да упражнява целенасочена, ефективна, ефикасна дейност в променящата се външна среда и в рамките на определени видове дейности, на които тялото е в състояние да се адаптира.

В трета глава се очертават основните насоки в процеса на развитие на здравния (медицински) туризъм в област Бургас, водещи фактори за избор на здравноориентиран туризъм и параметри, оценяващи степента му на развитие. Научно-приложният принос се състои в осъществяването на научно – практическо изследване. Чрез 3 типа анкетни карти се анализира готовността на туристическите предприятия в област Бургас за посредничество в здравния туризъм, потребителското мнение, свързано с възможността за развитието му и анализ на мненията на доставчици на здравно – туристически услуги (медицински центрове и СПА хотели), свързан с възможността за усъвършенстване на здравния туризъм в област Бургас.

Всички дейности в рекреационните организации, свързани с процеса по укрепване, профилактика и опазване на човешкото здраве, усилват нуждата от внедряването и усъвършенстването на нови стратегическите подходи и прийоми на управление. Стратегическите трансформации са предпоставка за достигане и реализиране на целите на организации, чийто дейности са с лечебно – оздравителен характер или свързани с оздравителен отдих, а изграждането и имплементацията на добре структурирана организационна стратегия ще спомогне за оценяване ефективността и конкурентоспособността им.

3. Г.9.2. Караджова, Зл., Ст. Петкова, А. Янакиева, Възможности за интегриране на морски с медицински туризъм по българското южно Черноморие, монография,

Резюме: COVID-19 се явява силна заплаха за световната икономика, живота и здравето на хората. Пътуването с цел почивка засега е необходимост, но не е приоритет за туриста. Липсата на сигурност в тази затруднена обстановка е основна причина за отказа от пътуване и осъществяване на социални контакти. Бързата, информирана и координирана реакция на международно и местно ниво, както и развитието на иновации и дигитализация, особено във времена на глобализация и безпрецедентна взаимно-свързаност между държавите, ще бъде ключова за възстановяването на световната икономика и бизнес. **Предмет на разглеждане в монографията са възможностите за интегриране на морски с медицински туризъм, а обект е Южното Черноморие като представителна извадка на съсредоточената материално – техническа база за развитие на двата вида туризъм.**

В първа глава е представен анализ на възможностите на Южно Черноморския регион за развитие, както и синергичния ефект от комбинирането и предлагането в пакет, от страна на хотелиери и лечебни заведения, на морски и медицински туризъм. Обоснована е ролята на устойчивото развитие на туризма след COVID - 19 и новите възможности, които се откриват пред отрасъла.

Във втора глава са открити мотивите и предпоставките за съчетаване на туристическата индустрия с бизнес интересите в сферата на общественото здравеопазване, формулиран е мотивационен модел за формиране на туристически имидж в регионален аспект, както и е изведен стратегически анализ на дестинациите чрез индекса на медицински туризъм.

Трета глава акцентира на стратегически модел за оценка на ефективността на лечебни и здравно-възстановителни организации като структурни звена в медицинския туризъм, открити са предпоставките за избор на Българското Южното Черноморие като туристическа дестинация с медицинска цел и са посочени добри практики в областта на медицинския и здравен туризъм.

В заключение е представен алгоритъм и примерен модел за изграждане на Балансираната Система от показатели за оценка на ефективността на лечебни и здравно-възстановителни организации.

Статии и доклади:

4. Г.8.5. Янакиева, А., Здравният туризъм в България – условия, възможности, перспективи, Академично списание „Управление и образование” от международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии” на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, изд. „Проф. д-р Асен Златаров” 2018 г., 113 – 120 стр., ISSN 13126121

Резюме: Широка популярност в структурата на международния туризъм придобива комбинацията от медицинска и туристическа услуга, развитието на рекреационните дейности и курортното лечение. Тенденцията да се пътува с комплексна цел, здравно-възстановителна и релаксираща, е мотивирана от индивидуалните нужди на съвременния човек от медицинска грижа, лечение, възстановяване или подобряване на общото здравословно състояние, почивка и релаксация. С огромния си природен ресурс, качество на медицинските услуги и висок стандарт на туристическите обекти, здравният туризъм в България има широк обхват от приложения за устойчиво развитие, за достигане до световно конкурентно ниво и да заеме своето място в икономиката на България. **Целта** на изследването е очертаване на мястото на здравния туризъм в системата на стопанския туризъм и онагледяване на неговата роля в структурата на икономиката в световен мащаб. **Обект** на проучване в статията е състоянието,

възможностите, ползите и перспективите за развитието му в България като специфичен туристически отрасъл.

- **Оформена е целева класификация на видовете здравен туризъм;**
- **Представен е индекс на медицински туризъм чрез параметри, оценяващи степента на развитието му;**
- **Изследвани са историческите корени като предпоставка за настоящото му развитие, добрите световни практики и съвременното му състояние в България.**
- **Очертани са мотивационни фактори за избор на здравноориентиран туризъм в България, както и перспективите за усъвършенстване на дейностите, практиките и активностите в сектора.**

5. Г.8.10. **Янакиева, А.**, Ролята на иновационните технологии за повишаване конкурентоспособността на здравния туризъм, доклад на Международната конференция "Съвременни управленски практики X - Свързаност и регионално партньорство" - БСУ, гр. Бургас, 7-8 юни, 2019 г., стр. 288-296, ISSN 1313-8758

Анотация: Като един от бързоразвиващите се специализирани видове, здравният туризъм е изправен пред предизвикателството да отговори на нуждите и търсенето на потребителите на иновативен продукт и отличаващи се от конкуренцията услуги. Иновациите в здравния туризъм са обвързани с нуждата на потребителя от качествени здравни услуги и реализиране на ефективни процеси от развитието на цялостната дейност на здравно-възстановителните предприятия. Тези процеси налагат оптимизация на съществуващия туристически продукт чрез внедряване на нови компоненти, характеризиращи профила му. Затова и иновационните технологии се появяват като отговор, кореспондиращ с търсенето на потребителите на алтернатива на масовия стандартизиран продукт. Организация, стремяща се да задържи и укрепи своите позиции на пазара и да повиши конкурентоспособността си, е необходимо да реализира подходяща иновационна политика, определяща целите на иновационната стратегия и механизмите за подкрепа на приоритетните иновационни програми и проекти. Ето защо, иновациите се явяват важен елемент от управлението на здравния туризъм, ориентиран към висока ефективност и качествено обслужване на потребителите, имащ за цел да задоволи потребностите им от почивка, физическо възстановяване и стабилизиране на общото психическо и физическо състояние. **Обект** на настоящото изследване е приложимостта на иновационните технологии в здравния туризъм, свързани с подобрене и повишение на качеството на туристическото обслужване. **Основните цели** са насочени към наблюдение на тяхната значимост, характеристика, оценка и резултатност.

- **Очертана е ролята на иновационните технологии, видовете и етапите при внедряването им в здравния туризъм;**
- **Предложени са параметри за оценка ефективността на приложените иновационни технологии в стратегическото управление на здравна организация в туристическия сектор;**

6. Г.8.24. **Янакиева, А.**, Екипната ефективност в организациите в здравния туризъм, електронно научно списание НАУЧЕН АТЛАС, брой 5, 2022 г., стр.56-64, ISSN 2738-7518, <http://scientificatlas.com/>

Резюме: Цел на настоящия доклад е да се очертае ролята на екипа като социалноорганизационна структура в контекста на организациите в здравния туризъм. Поради сложната икономическа обстановка, в която функционират тези организации, един от приемите за излизане от кризата е активирането на екипния

потенциал за постигането на синергичен ефект. За да се създаде ефективен екип са необходими умело взети управленски решения, които да създават баланс в разпределението на ролята в колектива. В ефективните екипи, всеки член играе възложената му роля, като използва таланта, знанията и уменията си по най-добрия начин. Когато всички членове обединят индивидуални способности и професионални умения, се постига синергия. **Експертите от областта на туризма, здравните специалисти, партниращи за осъществяването на комплексен здравно-туристически продукт, чрез екипния подход се обединяват за постигането на общата хуманна мисия.**

- **Изследван е екипният модел в организацията и неговата роля като базов фактор за организационна ефективност, съзидателна трансформация и безболезнено излизане от кризата.**
- **Направена е характеристика и очертани елементите на екипната ефективност в здравния туризъм;**
- **Осъществен е сравнителен анализ на екипи и групи, както и на положителни и отрицателни характеристики на екипните решения;**
- **Изведена е концептуална рамка за екипна ефективност.**

7. Г.8.11. Karadzhova, Z., A. Yanakieva, Good practices for time management in balneological tourism, KNOWLEDGE – International Journal, Scientific papers, Vol.34.1., Kavala, Greece, September 2019, p. 207 – 213, ISSN 2545-4439

Резюме: Целта на настоящия доклад е да се анализират и да се посочат добрите практики в управлението на работния ден в сферата на балнеоложкия туризъм. Задачите, които се поставят за постигане на целта са следните: да се представи накратко същността на термините „добри практики“, „управление на времето“, „балнеоложки туризъм“. Тезата, която се защитава в доклада е, че в напрегнатото ежедневие се налага да прилагаме методи и техники за управление на времето. Един от начините да се намира винаги време за най-важните неща е да се намали то за тези от тях, които не ни доближават до поставените цели в личен и професионален план. Понятието „балнеотерапия“ в действителност не обхваща само лечението с минерални води, тъй като те се прилагат и чрез пиене, инхалации, иригации. То реално изразява действието на всички природни балнеофактори - обикновена вода, минерална вода, лечебна кал, топли лечебни средства, които действат на кожата и предизвикват нервно - рефлексорни и саногенезни механизми. Затова балнеолечението се ползва като общо понятие за всички балнеолечебни фактори и има смисъл на обобщаващо понятие. Балнеоложният туризъм е един от основните туристически продукти на България, основен начин за усвояване на значителни ресурси: горещи, топли и студени минерални източници, лечебна кал и т.н., на които страната е изключително богата. Изграждането на умения за оптимално планиране и управление на времето е неразделна и незаменима част от пълноценния начин на живот, в основата на който е и доброто здраве. А ключови аспекти на доброто здраве, неизменна част от което е и балнеоложният туризъм, пряко зависят от това, доколко ефективно, пълноценно и здравословно умеем да планираме и управляваме работното си време.

- **Оформена е характеристика на понятието „тайм мениджмънт“;**
- **Предложени са техники за оптимално ползване на времето на мениджъра в балнеоложки комплекс;**
- **Разработена е таблица, онагледяваща приоритетите в извършваните задължения на здравния специалист със стойностен анализ, с цел изграждане на умение за приоритизиране на задачите, като етап от вземането на решения.**

8. Г.8.12. Караджова, Зл., **А. Янакиева**, Възможности на българските туроператори за посредничество в областта на здравния туризъм, Сборник статии от Международната научна конференция „Икономическо развитие и политики – реалности и перспективи“ 2019, посветена на 70-годишнината на Института за икономически изследвания при БАН, стр.690-699, ISBN 978-619-245-039-718

Резюме: През последното десетилетие посредничеството се развива и променя с навлизането на туристическата индустрия в етап на зрелост и увеличеното използване на технологиите от потребителите в търсене на алтернативни варианти за покупка на туристически продукти и услуги. Един такъв алтернативен вариант за българските туроператори е предоставянето на продукта на здравния туризъм. Здравният туризъм включва широк спектър мотиви и дейности с физическа активност. В статията се онагледяват резултатите от изследване на авторите, чийто обхват са двадесет български туроператори или агентури на международни такива, опериращи по Южното Черноморие, избрани на случаен принцип. Поставени и изпълнени са следните изследователски цели: определен е типът и форматът на туристическия продукт, явяващ се ядро на основна дейност; изследван е потенциалът на област Бургас за развитие на здравен туризъм; изследвани са възможностите за сътрудничество между туристическите и медицинските заведения. Изведени са изводи, определящи:

- наличие на ресурси за устойчива тенденция и развитие на здравния туризъм;
- потенциал за преодоляване на негативните последици от краткия сезон в региона;
- наличие на интердисциплинарно подготвени кадри в областта на медицината и туризма;
- изграждане на конкурентоспособен имидж на региона;
- иновативни подходи в предоставянето на здравни грижи;
- партньорство между специализираните туристически организации, отдели по социални дейности и здравни центрове.

9. Г.8.13. **Янакиева, А.**, Зл. Караджова, Ресурси на област Бургас за развитие на здравен туризъм, УНСС, Факултет “Международна икономика и политика”, Катедра “Международни икономически отношения и бизнес” Международна научна конференция на тема: Членството на България в Европейския съюз: ДВАНАДЕСЕТ ГОДИНИ ПО-КЪСНО, 25 Октомври 2019 г. ISBN 978-619-232-111-6.

Резюме: Докладът разглежда природните и антропогенни ресурси на област Бургас за развитие на здравен туризъм. Поставена е следната изследователска цел: да се изследва потенциалът на област Бургас за развитие на здравен туризъм. За по-прецизен анализ са поставени и изпълнени съответните задачи:

- определят се специфичните терапевтични процедури, към които съответните контингенти туристи биха проявили интерес;
- конкретизират се начините за съдействие от страна на туроператорите за развитие на здравен туризъм в област Бургас. От проведеното изследване се стигна до основния извод, а именно: настоящи и потенциални потребители на здравно-туристическа услуга имат положителни очаквания относно развитието на здравния туризъм в област Бургас.

10. Г.8.17. **Янакиева, А.**, Зл. Караджова, Профил на потребителя на продукта на здравния туризъм, Научни трудове на Университет за национално и световно стопанство, том 5/2020, ИК – УНСС, София, стр. 31 – 42, ISSN: 0861-9344.

Резюме: Здравословният начин на живот винаги ще е актуален. Дори във времена на криза, когато става въпрос за собственото здраве и добро физическо състояние, хората не престават да се грижат за себе си. В днешно време те са добре образовани и очакват възвращаемост на инвестицията. Те искат информация, която ще подобри качеството им на живот и истински резултати. **Целта на настоящия доклад е, чрез анкетно проучване да се установи профилът на потребителя на продукта на здравен туризъм.**

- **Представена е методиката на изследването и обобщена информация от анкетната карта, на въпроси, свързани със здравословното състояние на респондентите, честота на посещения в балнеосанаториуми, рекреационни центрове или друг вид здравно-възстановителни организации. Експертите от здравния сектор, според респондентите, трябва да са основните насочващи към здравно-възстановително заведение, активатори на здравноориентирания туризъм у нас. В резултат на изпълнението на поставените задачи са представени изводи и препоръки за достигане на необходимото конкурентно ниво на област Бургас като рекреационен център за лечение и профилактика.**

11. Г.8.7. Петкова-Георгиева, С., А. Янакиева, Оптимизиране дейността на туристическите предприятия в Черноморски регион чрез приложение на метода бенчмаркинг, сборник от доклади от Национална кръгла маса „Морето – граница или врата“, Черноморски институт, Бургас, стр. 49 - 53, изд. „Бряг“, Бургас, 2019, ISBN 978-954-8752-36-7

Абстракт: В статията се разглежда бенчмаркингът като явление в областта на сравнителния анализ, както и ползата от прилагането на метода за повишаване на конкурентните предимства на туристическите предприятия в Черноморски регион. Имплементирайки концепцията, чрез сравняване на характерни за стратегическата група показатели, ще се осъществява своеобразна ориентация на организацията за мястото им спрямо най-добрите практики в областта и този анализ ще служи като мярка или стандарт за по-добри постижения. Бенчмаркинг практиките започват да разширяват периметъра на анализ и все по-машабно се прилагат в множество вътреорганизационни процеси и функции на управление. Въвеждането му като модел за измерване и повишаване на конкурентоспособността в сектора на туризма умножава възможностите за преодоляване на пазарните проблеми и предоставя модел за намирането на необходимите решения за тях.

- **Анализирано е приложението на бенчмаркинг концепцията;**
- **Систематизирана е методологията на бенчмаркинга в туризма по Черноморието и са онагледени основните му принципи;**
- **Представени са фазите на бенчмаркинга в посока усъвършенстване на конкурентоспособността.**

12. Г.8.3. Yanakieva. A., Zl. Karadzhova, Tourist clustering in Bulgaria - a factor of development in global environment, International Scientific Conference "Contemporary tourism – traditions and innovations", Sofia, 19-21.10.2017, ISBN 978-954-07-4327-1, p. 192 - 204

Резюме: Основна цел на научното проучване е да се анализира същността и ролята на клъстерния подход за туристическия сектор в България. Обект на изследване са самите клъстерни организации, а предметът е тяхното функциониране за оптимално ползване на знания, умения и информация в условията на съвременната глобализация. Клъстерните обединения в туризма са

основани на партньорство и конкуренция, на екипен подход между специалисти в различни сфери на дейност, които взаимно се допълват и насочват усилията си към достигане на оптимални условия за развитие на иновационната дейност и синергичен ефект. **От тези проучвания датира и насоката на моите изследвания за сътрудничеството между здравни специалисти и туристически експерти, с възможност и за клъстеризация в медицинския туризъм.**

Силно конкурентната среда на туристическия пазар предполага сътрудничество не само на местно и регионално, а и на национално и международно ниво. На тази основа се осъществява оптимално използване на възможностите и потенциала на отделните субекти в обединението, възможно чрез регионална концентрация на ресурси в предприемаческа мрежа от различни организации с единна, обща цел. Конкретните проявления на тази тенденция за сформирани обединения са: формиране на крупни монополни обединения на туристическите компании от различен вид с цел стабилизиране позициите на пазара, контрол върху цените, относително снижаване на разходите и пр.; установяване зони на влияние и разпределение на пазара по територии, видове туризъм (включително и здравен), целеви групи на търсенето и др.; коопериране дейността на независими партньори за целево сътрудничество с обща мисия,

- Систематизирана е класификация на клъстерите по признаци;
- Представена е характеристика на клъстерите, принципите и ползите от обединенията.

II. Организация и управление в здравеопазването (Здравен мениджмънт). Изграждане на стратегически модел за оценка ефективността на организацията (здравна, туристическа), (публикации по показател Е.21.1., Г.8.1., Г.8.2., Г.8.9., Г.8.19.);

Научно-изследователските ми проучвания се ориентират към изграждането, имплементацията и развитието на стратегическия модел за оценка на ефективността - Балансирана Система от Показатели. Самият процес на изграждане и внедряване на модела в организацията изисква нов подход за възприемане на съдържанието на управленската дейност, независимо от типа организация: здравна, туристическа и др., стремящ се към усъвършенстване на специфичните форми на стратегическия мениджмънт. Като инструмент на стратегическия контролинг моделът спомага за трансформиране на мисията и стратегията в балансиран комплекс от интегрирани показатели като разработва цялостната стратегия на организацията и я пренася на всички нива. Предложени са модели за някои организации със специфичния си аспект на дейност – здравна, туристическа.

На тази проблематика са посветени Дисертацията и Авторефератът на тема: "Подобряване управлението в дейността на малкото и средно предприятие чрез прилагане на Балансирана Система от Показатели", професионално направление 3.7. Администрация и управление, № на диплома 0043, издадена на 27.06.2016 г. и няколко публикации за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ през 2016 г.:

Петкова, Ст., А. Янакиева, „Балансираната система от показатели (БСП) като съвременен метод на управление в туристическото предприятие“ академично списание "Управление и образование", том VIII(1), International Scientific Conference "Management and Education", Burgas, Bulgaria, , ISSN 3126121, 2012, стр.135-138.

Янакиева, А., Балансираната система от показатели като инструмент за подпомагане на стратегическото управление във ВУЗ, Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии“ на Университет „Проф.д-р Асен Златаров“, Бургас, ISSN 3126121, стр.82-89, 2014.

Член съм на екип по Проект НИХ 449/2020 г. на тема: “Модерни методи за вземане на управленски решения“, ръководител на работен колектив - доц. д-р Стоян Транев

Методическо ръководство

13. Е.21.1. Янакиева, А., Методи и игрови модели за вземане на управленско решение за предприемачество в здравеопазването (методическо ръководство за здравни мениджъри), изд. ФЛАТ – Бургас, 2022 г., 61 стр., ISBN 978-619-7125-89-4

Резюме: Методическото ръководство е предназначено за надграждане на теоретичните знания с практически умения на студентите от специалност „Здравен мениджмънт“ по предприемачество.

В теоретичната част на ръководството са представени основните характеристики, ролята и значението на управленското решение. Изведени са някои от евристичните методи за решение от страна на ръководството, като акцентът е върху груповите форми и екипния подход в процеса на вземане на управленското решение.

В практическата част са предложени игрови модели за семинарните занятия по дисциплини като: „Управленски решения в здравеопазването: технология на разработване и реализиране на проекти“, „Бизнес модели в здравеопазването“, „Стратегически мениджмънт и бизнес планиране в здравеопазването“, „Социално предприемачество“ и др. Чрез игровите модели студентите разработват концепция за бизнес план, придобивайки умения за работа в екип, за делегиране на права, задължения и отговорности, генерирайки творчески идеи за изграждане и осъществяване на предприемачески план.

Статии и доклади:

14. Г.8.1. Янакиева, А., Стратегически подход за оценяване конкурентоспособността на здравно – възстановителните организации, Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии“ на Университет „Проф.д-р Асен Златаров“, Бургас, 22–23.06.2017 г., ISSN 3126121, стр. 176 - 181

Резюме: За българската икономика здравните и рекреационни организации имат изключително стойностна роля. Динамичната конкурентна борба на пазара на здравно-туристически услуги и негативните последици от реформите в икономиката, правят много важна необходимостта от въвеждане в рекреационните организации на съвременни стратегически подходи за оценка на тяхната ефективност и конкурентоспособност. Един от методите е системата за оценка Balanced Scorecard, която е управленски инструмент за постигане на високи европейски стандарти в тази сфера, а също и на положителен икономически ефект. **Обект на изследването в публикацията са организации, свързани с лечебно-туристическия сектор, а целта на проучването е да се представи мястото и ролята на стратегическите методи за управление, в частност Балансираната Система от Показатели за оценка на конкурентоспособността на рекреационни организации.**

- Предложен е алгоритъм и модел за изграждане и имплементиране на конкретна Система от балансиранни показатели за санаториуми по четирите класически перспективи, отразени в стратегически карти и осъществени чрез инициативи и мероприятия по показатели за конкурентоспособност на здравно-възстановителните заведения.

15. Г.8.19. Янакиева, А., Стратегически модел за оценка на ефективността на организации в медицинския туризъм в период на криза, доклад на Международна

научна конференция по случай 30 години от създаването на Бургаския свободен университет "Съвременни управленски практики XI - Интелигентната специализация в десетилетието на свързаността и автоматизацията" - БСУ, гр. Бургас, 4-5 юни, 2021 г., ISSN 1313-8758

Abstract: Medical tourism organizations, currently under crisis pressure from the external environment, are making changes in their market behavior, strategy and structure to adapt more flexibly to changes in the volatile economic conditions associated with the pandemic from COVID-19. Health and rehabilitation, recreational organizations face challenges related to their survival and the creation of a synergistic product. The influences of modern means of communication, the digitalization of the economic environment, the negative consequences of the pandemic crisis have put this type of organizations in medical tourism in a state of transformation in their micro and macroclimate and reflected on the activity. Stability, after severe economic crises, can be restored through timely performance appraisals. As a current management practice in organizations in the field of medical tourism, which has proven its applicability for management purposes, is the Balanced Scorecard System. The implementation of the method will help the improvement of their management activity, the creation of conditions for further development, recovery after the crisis. The aim is synchronization between strategy, structure, resources and control for the restoration of a synergistic tourist product, important for the consumer needs of health-medical and recreational services.

В статията се засягат проблеми, свързани с жизнеспособността на организациите в сферата на медицинския туризъм, които понастоящем се намират под кризисния натиск на външната среда, извършват изменения в линията на своето пазарно поведение, в стратегията и структурата си, за по-гъвкаво адаптиране към промените, протичащи в нестабилните икономически условия, свързани с пандемията от COVID-19. Здравно-възстановителни, лечебно – оздравителни и рекреационни организации са изправени пред предизвикателства, свързани с оцеляването им и създаването на синергичен продукт. Това налага прилагане на иновативни управленски механизми и стратегически модели за усъвършенстване на дейностите, съобразени с кризисните фактори. Имплементират се спасителни сценарии от мерки на действащите модели на стратегически мениджмънт и се вземат решения, съответстващи на безпрецедентните икономически и социални условия. Стабилитет, след тежки икономически кризи, може да се възвърне чрез навременна оценка на ефективността.

Като актуална управленска практика в организации в сферата на медицинския туризъм, доказала своята приложимост за целите на управлението, е Балансираната Система от Показатели за ефективност. В научната разработка са детайлно представени четирите дименсии: клиенти (пациенти), вътрешни процеси, обучение и развитие на персонала, както и финансовата част на дейността в лечебните заведения. В здравно-възстановителните и лечебни организации основната цел е свързана с предлагане на здравно-медицинска услуга, удовлетворяваща най-висшата потребност на пациента от здраве - тук финансовата перспектива отстъпва на перспективата клиенти. Имплементацията на метода ще подпомогне усъвършенстването на управленската им дейност, изграждането на условия за по-нататъшно развитие, възстановяването им след кризата. Целта е синхронизация между стратегия, структура, ресурси и контрол за осъществяване на синергичен туристически продукт, значим за потребителските нужди от здравно-медицински и рекреационни услуги.

16. Г.8.2. **Янакиева, А.**, Финансово моделиране на стратегията чрез Балансирана Система от Показатели, International scientific and practical conference «Ukraine, Bulgaria, EU: economic and social development trends», Prof. D-r Assen Zlatarov University – Burgas National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine Бургас, 2017 г., стр. 67 – 71, ISBN 978-619-160-821-8

Анотация: Въз основа на анализ на финансовата структура в организацията, в статията се определят структурните ѝ подразделения, за които ще се съставят операционни бюджети, а също така и общ консолидиран бюджет. За достигането на предварително зададените цели в Балансираната Система от Показатели трябва да бъдат изградени съответните им отговарящи дългосрочни бюджети, стратегически инициативи и различни годишни разходи. За да може да се използва Балансираната система от показатели в стратегическото планиране и оперативното бюджетирание, трябва след определяне на стратегическите цели и съответните им инициативи да се обвържат с разпределението на ресурсите и бюджетите, което ще обезпечи достигането на максималните граници на поставените цели.

- **Представена е структурата на системата на бюджетирание и съотношението на целите на организацията, което спомага да бъде разрешен проблема с дисбалансът между тях;**
- **Определят се целите и структурата на системата на бюджетирание по видове;**
- **Разработена е Балансираната система от показатели в системата на бюджетирание – важна стъпка при разпределението на бюджета.**

17. Г.8.9. **Янакиева, А.**, Изграждане на стратегическа карта като етап от ефективното управление на предприятието, Сборник от доклади на International scientific and practical conference «Ukraine, Bulgaria, EU: economic and social development trends», Prof. D-r Assen Zlatarov University – Burgas National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Burgas, 2019 г., стр. 71 – 75, ISBN 978-619-160-821-8, 2019.

Резюме: Стратегическата карта има четири перспективи, които съдържат измерители за оценка, свързани с тях чрез логично организирана, подредена архитектура за описание на стратегията. Разяснени са фазите по изграждането ѝ, дефинирането на показателите и техните стойности. Разбирането и осмислянето на глобалната стратегия от служителите подпомага цялостния процес на развитие, тъй като те са осведомени за посоката и пътищата за достигането на всяка стратегическа цел и осъзнават личния си принос за това. Етапът на декомпозиране на стратегията на средносрочни цели, с основните им компоненти, съставляващи цялостната стратегия, е изграждането на стратегически карти. В тях се онагледява зависимостта между отделните средносрочни цели и начина на формиране на стратегическата нишка от действия за постигане на желания резултат. **В статията е представена:**

- **характеристика на стратегическата карта, нейната функция, значимост и предимства.**
- **графична визуализация на стратегическа карта, която подпомага да се разберат добре критичните моменти в процеса на изпълнение на организационните цели.**

III. Стратегическото управление в здравната и туристическата организация - оптимизиране на дейността чрез управление на промяната (публикации по показател Г.8.8., Г.8.14., Г.8.15., Г.8.22., Г.8.23.);

Способността на здравната организация успешно да се адаптира към бързо променящите се условия на външната среда определя ефективното ѝ съществуване.

Съществена черта на здравната организация е, че е самоорганизираща се система, притежаваща множество индивидуални функции и връзки. Това предполага да се създадат специфични механизми, които са взаимосвързани и съобразени с факторите на обкръжаващата среда. В тази област на научния ми интерес се засягат стратегиите за провеждане на промяна в организацията, в частност: реформа в здравната организация, която може да се извърши след като бъде съзнателно прекъсната връзката на системната инерция. Тук ролята на здравния мениджър е водеща, тъй като е необходимо да ориентира организацията към новата посока. Намирането на конкретните форми за реализирането на този процес е особено важно за структурирането на подходяща система за организация и управление на здравеопазването и промените, които настъпват в него.

18. Г.8.8. **Янакиева, А.**, Стратегически аспекти и ключови фактори за ефективно управление на промяната в здравната организация, Академично списание "Управление и образование", том XV(2), Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии“ на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас, 2019, стр. 244 - 251, ISSN 13126121

ABSTRACT: Healthcare organizations, considering the high level of responsibility for human health, must be continuously adapting to the latest established standards and must be developing innovative practices, not only for offering health care services but also in their management structures and practices. In order to achieve an effective health care organizational change management, it is necessary to apply its implementation methodology so the patient care quality to be improved in considering their needs, even though when the resources are limited. As a basic condition for their economic progress, we can give as an example the organizational changes related to the strategic reforms, also the pure image and the organizational culture.

Здравните организации, имайки предвид високото ниво на отговорност за човешкото здраве, трябва непрекъснато да се адаптират към най-новите установени стандарти и трябва да развиват иновативни практики не само за предлагане на здравни услуги, но и в своите управленски структури и практики. **За да се постигне ефективно управление на организационните промени в здравеопазването, е необходимо да се приложи методологията за неговото прилагане, така че качеството на грижите за пациентите да се подобри при отчитане на техните нужди, дори когато ресурсите са ограничени. Като основно условие за техния икономически напредък можем да посочим за пример организационните промени, свързани със стратегическите реформи, също чистия имидж и организационната култура. В статията се:**

- Овагледяват факторите, влияещи върху сектора на здравеопазване: демографски, политико – правни, технологични, организационни, икономически;
- Изведени са етапите и конкретни стратегии за провеждане на промяна в здравната организация;
- Предложени са стратегически фактори за успешна промяна, съобразно човешкия фактор в социалната система;

19. Г.8.23. **Янакиева, А.**, Прилагане на екипния подход в процеса на промяна, Сборник от доклади на VI International Scientific and Practical Conference «Ukraine, Bulgaria, EU: Economic and Social Development Trends», Prof. D-r Assen Zlatarov University – Burgas National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Burgas, 2022 г., стр. 231 – 235, e-ISBN 978-619-239-739-5

Резюме: Все по-засилващата се икономическа и политическа нестабилност, световната криза, следствие разпространението на пандемията от COVID -19, технологичните иновации и променящите се потребителски търсения изискват гъвкавост и адаптивност на компаниите. Устойчивостта към тези процеси на промени са свързани с намирането на структура и схема на управление, включваща екипния потенциал за постигането на синергичен ефект. Тези прийоми трябва да са съотнесени към мисията и целите на организацията, като важен акцент е възприемането на конкретни механизми за координация и контрол, а именно: доколко успешно ще се изпълняват дейностите при възприетото разделение на труда в рамките на екипа, каква е координацията между изпълнителите, има ли подходящи правила и процедури за доброто взаимодействие на екипа с външната среда, ефективни ли са методите на вземане на екипни решения, в съответствие с промяната?!

- **Очертани са основните елементи на съпротивата като иманентна част от промяната;**
- **Анализирана е груповата съпротива и значимата роля на екипа при имплементациите на промяната.**

20. Г.8.22. **Янакиева, А.**, Преодоляване на съпротивата у служителите чрез ефективно управление на промените, Академично списание "Управление и образование", том XVIII(2), Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии” на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, 2022, ISSN 13126121, стр. 60-68

Резюме: В състояние на криза овладяването на методологията за осъществяване на промяната трябва да бъде в посока преместване на нестабилното състояние на организацията в бъдещото, подобро статукво. Това изисква усвояване на специфични управленски механизми за реформи в системата, съобразени с факторите на средата. Когато промяната е необходима, съпротивата на служителите е висока и са необходими умели управленски техники и решения за нейното преодоляване. Пандемията от COVID – 19 донесе нови реалности и ограничения и принуди ръководителите да се справят, освен с последиците от настъпилата криза в общоглобален аспект, и с формите на съпротива срещу необходимите промени. Нуждата от информационна прозрачност, точни и ясни индикатори за посоката на промяна и достигането на положителни стратегически цели, са изключително важни инструменти за психологическата нагласа на персонала и за приемане на промяната. **За преодоляване на съпротивата срещу промяната и засилване на чувството за неотложност, мениджърът трябва да определи пред служителите потенциалните заплахи за организацията и да разработи алтернативни сценарии.**

- **Предложени са конкретни методи за преодоляване на съпротивата у служителите, следствие на промяната.**

21. Г.8.14. **Янакиева, А.**, Кайзен концепция за ефективно управление на промяната в туристическата организация, Академично списание "Управление и образование", том XVI (2), Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии” на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, 2020, стр. 66 - 74, ISSN 13126121

Резюме: Промяната е процес на трансформация на едно състояние с друго, касаещ различен аспект на дейност или фактор в организацията, изместване на определени параметри. Измененията във външната среда предизвикват степен на дезинтеграция, затова развиващите се организации търсят ефективни начини за управлението на промяната чрез различни управленски практики.

За туристическото предприятие е предложено приложението на Кайзен концепцията като метод за реализирането на процеса на промяна, който ще допринесе за структурирането на подходяща система за реорганизация и за адаптацията на организацията към външната среда и нейните нови изисквания към промените. Кайзен може да бъде корпоративна философия на организацията като важен стълб в дългосрочната ѝ конкурентна стратегия. На тази основа е:

- Направен анализ на методологията на прилагане на Кайзен концепцията;
- Изведени са базовите принципи на Кайзен промените;
- Обособени са ефектите от апликацията на моделът Кайзен в организациите в сферата на туризма и рекреационното дело;
- Предложени са мерки за ефективно достигане на стратегическите цели чрез диверсификация на основния туристически продукт - медицински туризъм и неутрализиране на негативните последици на засегнатите от COVID - 19.

22. Г.8.15. Янакиева, А., Процесът на непрекъснати промени в самообучаващите се организации – предпоставки, принципи, ключови фактори, Сборник с доклади от Юбилейната международна научна конференция "Икономическа наука, образование и реална икономика: развитие и взаимодействия в дигиталната епоха" на Икономически университет – Варна, 11-12 май 2020 г., том 3, изд. „Наука и икономика“, ИУ – Варна, стр. 541-552, ISBN 978-954-21-1039-2

Резюме: Нарастващата динамика във всички сфери на човешка дейност допринесе за непрекъснатите промени в съвременния живот и изискването от организациите за все по-бърза адаптация към тях, гъвкавост и континуални подобрения. Предпоставките са свързани с турболентната организационна и икономическа среда на съвременния бизнес - новите информационни технологии, интернационализацията на кадрите, необходимостта от управление на организационната култура. Като примери за ефективно управление на промените служат самообучаващите се организации, които усвояват основния принцип за обезпечаване на устойчиво развитие и стратегическа стабилност чрез непрекъснато обучение и самоусъвършенстване.

- Изследвана е концепцията за самообучаващи се организации, на чиято основа лежат принципите за непрекъснати изменения в тях;
- Изведени са основни методи за приобщаване на колектива в цялостния процес по имплементация и системно прилагане на организационни промени в самообучаващата се организация.

IV. Управление на кризата (Кризисен мениджмънт) в организациите (в контекста на здравните организации), (публикации по показател Г.8.16., Г.8.21);

Въпросът за управлението на кризи в организациите е изключително актуален, понастоящем, предвид факта, че засягат редица социални и икономически процеси и рефлектират върху дейността на здравната организация. Кризата, като явление, се характеризира с времеви дефицит, неочаквано проявление и възможност за ескалация. Независимо от типа ѝ, съществува елемент на сблъсък с предизвикващите я фактори – природно явление, икономически катаклизъм, епидемии, тероризъм, водещи до чувствителни деструкции в организациите. Възниква и се развива много бързо, често без достатъчно време за неутрализиране и възстановяване на възникналите трансформации във функционалното развитие на организацията. В научно-изследователските ми търсения се засягат въпроси за кризисния мениджмънт, основните аспекти на кризисния процес, съобразно фазите на кризата, управлението на кризи конкретно в здравно-възстановителна организация.

Представен е Алгоритъм за изграждане на кризисен сценарий и кризисен план в рекреационна организация.

23. Г.8.16. **Yanakieva, A.**, Main aspects of crisis management in health and recovery organizations, Annual of Assen Zlatarov University, Vol. XLIX, Book 2, ISSN 2603-3976, p.52-58, Burgas, Bulgaria, 2020

Abstract: Crisis management signification in organizations is highly relevant today, given the fact that they affect a number of social and economic processes and reflect on the activities of the enterprise. The crisis, as a phenomenon, is characterized by a time deficit, an unexpected manifestation and the possibility of escalation. Regardless of its type, there is an element of confrontation with its provoking factors - natural phenomena, economic cataclysms, epidemics, terrorism, leading to significant destruction in organizations. It arises and develops very quickly, often without enough time to neutralize and restore the transformations in the functional development of the organization.

A number of measures, which focus on covering the entire process of controlling and overcoming the negative consequences of the recessions, in order to avoid the potential danger, contribute to the expansion and development of the scientific interpretation of crisis management.

The recreational services market needs to be implemented with appropriate management methods, due the adverse effects of economic reforms affected by the impact of the COVID - 19 pandemic reinforce in order to help preserve the competitiveness of health and rehabilitation organizations. The effective crisis management, a consequence of the coronavirus, through rescue plans for its resolution in economic terms, create conditions business stabilization and employees motivation.

Health centers for prevention, treatment - rehabilitation and recreation, as objects of health tourism, have many specific functions, for the implementation of which it is necessary to create management mechanisms and strategic approaches, interconnected and consistent with environmental factors. Their unstable viability due to the severe recovery from the COVID-19 pandemic crisis necessitates situation analysis, proactive behavior management, rescue scenarios and urgent management decisions in line with unprecedented economic and social conditions.

Статията съсредоточава вниманието върху цялостния процес по овладяване, контрол и преодоляване на негативните последици от настъпилите рецесии, за избягване на потенциалната опасност. Здравните центрове за профилактика, лечебно – оздравителни и рекреационни, като обекти на здравния туризъм, притежават множество специфични функции, за чието изпълнение е необходимо да се създадат управленски механизми и стратегически подходи, които са взаимосвързани и съобразени с факторите на средата. Ефективното управление на кризата, следствие от пандемията COVID – 19 чрез спасителни планове за разрешаването ѝ в икономически план, създават условия за стабилизиране на бизнеса и мотивация на служителите.

- **Извежда се обобщена научна трактовка за кризисния мениджмънт, способстващ за внедряване на съответни управленски методи, спомагащи за съхраняване конкурентоспособността на организацията със здравно-възстановителен характер;**
- **Представя се анализ на кризисната готовност на здравните центрове за профилактика и способността да предлагат здравно-възстановителна услуга на населението при кризисни ситуации.**

24. Г.8.21. Янаклева, А., Управленското решение в период на криза – роля и предизвикателства, Българско електронно научно списание „Стопанско управление“, ISSN 2738-7399, декември, 2021, <https://spisanie-su.eu/>, ISSN 2738-7399, стр.51-61

Резюме: Целта на статията е да се очертаят теоретичните аспекти, свързани с ролята на управленското решение в кризи за предприетното период. Вземането на решение е ядрото на управленския процес, в посока постигане на организационна трансформация, свързана с достигане на стратегическите цели. В обстановка на динамични промени във външната среда се налага иновативност при решаването на важни въпроси и проактивни действия от ръководството. С предварително разработени кризисни планове и сценарии за справяне със ситуацията, висшият мениджмънт може да вземе най-правилните управленски решения, на базата на натрупаните организационни компетенции за реинтеграция. Тези решения най-често са свързани със задачи и предизвикателства, касаещи неутрализирането на неблагоприятните последици от рецесията.

- Предложени са конкретни подходи, прийоми и практики за стабилизиране на организацията чрез оптимални управленски решения за преодоляването на кризата;

- Анализирани са основните стъпки, които могат да бъдат приложени в случай на всяка криза;

- Разгледана е ролята на дигитализацията и влиянието на съвременните технологии за комуникация, съдействащи за засилен темп на развитие на обучителното взаимодействие от разстояние и управленско решение за непрекъснатост и динамика на дейностите.

V. Управление на човешките ресурси в организацията (в контекста на здравните организации), (публикации по показател Г.8.6., Г.8.18., Г.8.20);

Съвкупност от принципи, методи, стандарти и политики за формиране и ефективно използване на човешките ресурси в предприятието, в съответствие с неговите интереси и стратегически цели. Системата за управление на човешките ресурси обхваща всички дейности по управление на този ресурс, осъществяващи се в рамките на здравната организация, връзките между тези дейности, взаимодействието им със заобикалящата среда и начина на функциониране, с цел реализиране целите на предприятието. Статиите разглеждат мотивационния процес, видовете системи за мотивация и практиките за мотивация на персонала по време на кризата, причинена от COVID-19. Предлагат се конкретни мерки и основни насоки за подкрепа от страна на ръководството за конкретни действия, които ще осигурят на служителите необходимите мотивиращи сили за справяне с кризата.

25. Г.8.20. Янакиева, А., Тенденции в обучението на човешките ресурси в здравните организации като фактор за развитието им, списание „Black Sea Journal of Medicine and Public Health“, 2738-8654 (online) <http://bsmj.fozzg-burgas.eu/>, стр.36-43, ISSN: 2738-8654

Резюме: Нестабилната жизнеспособност на организацията в сферата на здравеопазването, свързана с пандемията COVID – 19, налага овладяване на последиците чрез управленски решения, съответстващи на безпрецедентните икономически и социални условия. Като следствие от кризата често се наблюдава координационно отсъствие, степен на дезинтеграция и демотивация в колектива. Това предопределя включването на съвременни техники за обучение на човешките ресурси и създаването на условия за развитие на всички здравни служители, в посока постоянно

самоусъвършенстване. Целта на доклада е да се разкрият новите тенденции в методиките за обучение на персонала в здравната организация, които способстват за изграждането на стабилитет, дори и по време на криза. Предметът на изследването е установяване на важната роля на обучението като фактор за развитие на човешкия капитал в здравните организации.

- Разглежда се първостепенната роля на обучението и квалификационното усъвършенстване на медицинските кадри в системата на здравеопазването като основен акцент в стратегията на Световната здравна организация и в Националната здравна стратегия 2021-2030, Приоритет 5 - Човешки ресурси;
- Представят се стратегическите показатели за оценка, касаещи перспективата „Обучение и развитие“ от Балансираната система от показатели на здравната организация;
- Прави се анализ на конкретни обучителни практики и фази на обучителни програми.

26. Г.8.18. Янакиева, А., Мерки за мотивация на човешките ресурси по време на кризата, причинена от COVID-19, Академично списание "Управление и образование", том XVII, Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии“ на Университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас, 2021, ISSN 13126121.

Резюме: Негативното въздействие на кризата, причинена от COVID-19, изисква проактивно поведение от страна на ръководството за овладяване на последствията и поддържане на мотивацията на човешките ресурси. Кризата е изпитание, на което добре мотивираните служители реагират адекватно и запазват ентузиазма си за споделени усилия в полза на организацията чрез действия за нейното преодоляване. Това изисква системна и целенасочена намеса на ръководството за стабилизиране на кризисната ситуация на организациите чрез изграждане на спасителни сценарии от мерки за мотивация на персонала като основен капитал в тяхната дейност. Епидемичните предпазни мерки, свързани с физическата дистанция, намаляват силата на взаимодействие между хората и значително усложняват управлението на добре координирани екипи. Периодът на изолация спомага за изостряне на неяснотата относно бъдещото развитие на организацията, стреса от промяната, желанието за вербална комуникация в работна среда и това поставя служителите пред редица психологически бариери, които отразяват тяхната мотивация. Редица инициативи и онлайн събития бяха стартирани като мерки за подобряване на средствата за мотивация сред служителите по време на кризата с COVID-19, насочени за запазване на производителността на човешките ресурси. Това се постига с помощта на силно мотивирани хора, работещи в полза на целите на организацията, които са приели задачата за излизане от кризата като своя. **Статията:**

- **Разглежда мотивационния процес, видовете системи за мотивация и практиките за мотивация на персонала по време на кризата, причинена от COVID-19;**
- **Предлагат се конкретни мерки и основни насоки за подкрепа от страна на ръководството за конкретни действия, които ще осигурят на служителите необходимите мотивиращи сили за справяне с кризата.**

27. Г.8.6 Petkova – Georgieva, St., A., Yanakieva, The Psychological Pressure Factors as a Part of Medical Ergonomics, International Annual Edition of Applied Psychology: Theory, Research, and Practice, Saratov: Saratov State University, Volume 5, Issue 1, ISSN 2313-4097, p.21-28, 2018

Abstract: Ergonomics as a science is related to understanding the interaction between people and other elements of the work system in order to optimize the work of people and the performance of the work system. Hospitals have a complex set of systems that rely on different professionals, many of whom are psychological and physically busy. Medical ergonomics studies the peculiarities of the work processes in medicine and the creation of a safe hospital environment both for the patient and the medical staff. Medical ergonomics are paying the crucial significance to the psychological factors and daily stress that affects medical professionals, as well as the ability to overcome neutralizes their negative impact quickly. In the deficiency of specialized intervention, there are extremely negative psychological conditions that affect the working process and the activities of medical worker. **The article examines the psychophysiological organization of health workers in the work process, the specifics of medical ergonomics, the psychological factors of influence on health professionals.**

В статията:

- Прави се анализ на ергономията като наука и в частност на медицинската ергономия, която изследва работните процеси в медицината и създаването на безопасна болнична среда както за пациента, така и за медицинския персонал;
- Представени са психологическите фактори в медицинската ергономия, които влияят върху работещите медицински специалисти, свързани с ежедневиия стрес и психоемоционално напрежение, както и възможността за преждевременно и бързо неутрализиране на тяхното негативно въздействие;
- Анализирани са ефектите на Бърнаут синдрома при здравните специалисти и неговата профилактика.

VI. Процесът на бюджетиране като централен стратегически управленски инструмент (публикации по показател Г.8.4. и в публикации, представени за придобиване на ОНС „Доктор“ като:

Йонова, Ив., А. Янакиева, Процесът на бюджетиране като част от стратегическото управление”, Годишник на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, том ХLI, книга 2, стр. 51-57, Бургас, 2012.

Petkova, St., A. Yanakieva, S. Bogoslovov, Key aspects of budgeting in higher education, Perm international conference “Actual problems of economics and management in engineering, oil and gas industry in the innovation – oriented economy”, Russia, ISBN 978-5-398-01131-9, 2013, стр. 456 - 462.

Петкова – Георгиева, Ст., А. Янакиева, Някои виждания за формиране и анализ на процеса на бюджетиране във висшите учебни заведения”, Международна научна конференция „Образование, наука, икономика и технологии” на Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, ISSN 3126121, стр.139-146, 2013.

Petkova, St., A. Yanakieva, S. Bogoslovov, The Bulgarian economic policy in answer to the financial crisis: some aspects of what went wrong”, Perm international conference “Actual problems of economics and management in engineering, oil and gas industry in the innovation – oriented economy”, Russia, ISBN 978-5-398-01131-9, 2013, стр. 462-468.)

Приносен научно-приложен характер имат няколко публикации, свързани с бюджетирането като съществен елемент в управленския цикъл на всяка една организация, чиято крайна цел е получаването на печалба, осигуряваща растеж. Тъй като е процес на предвиждане на бъдещите събития от живота на организацията с финансов акцент, това означава, че трябва да се търсят инструментите за постигане на оптимално развитие и създаване на възможности за предотвратяване на негативни финансови резултати. Обект на проучване е процесът на бюджетиране в организацията, а целта е да се представи ръководната му роля в управленския ѝ процес. Процесът на бюджетиране е един от ръководните в управлението на организацията. В него се включват: бюджетното

планиране и основаната на него система на управление на бюджетните подразделения.

28. Г.8.4. **Янакчева, А.**, Стабилизиране развитието на туристическото предприятие чрез подобряване на бюджетния му процес, Конференция на Научноизследователски институт при ИУ – Варна “Регионална икономика и устойчиво развитие“, Варна, 17.11.2017, ISBN 978-954-21-0956-3, стр.610 - 622

Резюме: За туристическите предприятия са характерни редица специфични особености в тяхното функциониране, затова обвързването на системите на управленското бюджетиране и Балансираната Система от Показатели като стратегически подход би довело до ефективно осъществяване на сложния процес на вземане на управленски решения за изпълнение на стратегическите цели. В публикацията:

- **Изследва се ефективното прогнозиране и контрол на финансово - отчетната дейност, които обезпечават финансовата реализация на стратегията.**

ОБОБЩЕНИЕ НА ПРИНОСНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ЦЯЛОСТНАТА НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ:

1. Предложен и представен е алгоритъм и примерни стратегически модели за изграждане и имплементиране на **Балансирана Система от показатели** за оценка ефективността на санаториуми, лечебни и здравно-възстановителни организации като структурни звена в медицинския туризъм.

2. Оформена е целева класификация на видовете здравен туризъм, профилът на потребителя на здравно-туристическа услуга, представен е индекс на медицински туризъм чрез параметри, оценяващи степента на развитието му. Открити са предпоставките за избор на Българското Южното Черноморие като туристическа дестинация с медицинска цел, мотивационните фактори за избор на здравноориентиран туризъм в България, както и перспективите за усъвършенстване на дейностите, практиките и активностите в сектора.

3. Чрез проведено научно – практическо изследване е анализирана възможността за усъвършенстване на здравния туризъм в област Бургас чрез посредничество на туристическите предприятия и доставчици на здравно – туристически услуги (лечебни заведения, СПА хотели и рекреационни центрове).

4. Представено е изследване, свързано с ефективни и антикризисни управленски решения за здравен туризъм на туристическите организации и готовност за екипност със здравните специалисти, както и изготвяне на прогноза за възможни резултати от имплементиране на нововъведенията и процеса на промяна. Представен е Алгоритъм за изграждане на кризисен сценарий и кризисен план в рекреационна организация и анализ на кризисната готовност на здравните центрове за профилактика и способността да предлагат здравно-възстановителна услуга на населението при кризисни ситуации.

5. Разработен е финансов модел на стратегията в организацията - Балансираната система от показатели в системата на бюджетирането като важна стъпка при разпределението на бюджета и като важен управленски инструмент.

6. Изследван е екипният модел в организацията и неговата роля като базов фактор за организационна ефективност, съзидателна трансформация и безболезнено излизане от кризата, както и ключовите характеристики и предимства на екипния подход в здравния туризъм – синергия в общия здравно-туристически продукт.

7. Предложена е техника в табличен вид, онагледяваща приоритетите в извършваните задължения на здравния специалист със стойностен анализ, с цел

изграждане на умение за приоритизиране на задачите, като етап от вземането на решения.

8. Предложени са практически игрови модели за семинарните занятия по дисциплини като: „Управленски решения в здравеопазването: технология на разработване и реализиране на проекти“, „Бизнес модели в здравеопазването“, „Стратегически мениджмънт и бизнес планиране в здравеопазването“, „Социално предприемачество“ и др., чрез които студентите разработват концепция за бизнес план.

9. Предложени са насоки и мерки за мотивация на човешките ресурси по време на кризата, причинена от COVID – 19, както и конкретни стратегии за преодоляване на съпротивата у служителите, следствие на промяната. Проучен е процесът по управление на промяната в здравеопазването.

10. Изведени са ключовите тенденции в обучението на човешките ресурси и повишаване на квалификациите на здравните специалисти.

15.09.2022 г.
Бургас

Подпис:
(гл. ас. д-р Албена Дашева Янакиева)